

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Камінської її Петрівни

**«Психологічні особливості формування деонтологічної культури
майбутніх медиків засобами іноземної мови»,**

подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних
наук

за спеціальністю 19.00.07 - педагогічна та вікова психологія

Дисертаційне дослідження Камінської її Петрівни «Психологічні особливості формування деонтологічної культури майбутніх медиків засобами іноземної мови» спрямоване на вирішення актуальної і вкрай важливої для сучасних умов задачі. Адже проблеми моралі й моральності в широкому розумінні та людського обов'язку у вузькому, зокрема в медико-професійному, не лише були, є, а й залишатимуться пріоритетними для будь-якого суспільства. Особливо актуальні вони для сучасної України, де сфера охорони здоров'я і медичного забезпечення перебуває в злиденному та занедбаному стані. При чому, вона настільки пронизана численними суперечностями й труднощами як об'єктивного, так і суб'єктивного змісту, що для багатьох фахівців вони здаються непереборними. Тому будь-яка спроба долучитись до наукового вирішення цієї складної задачі заслуговує схвалення і підтримки. Цікавим і, водночас, оригінальним в цьому контексті слід вважати й аналізовану нами роботу. Адже формування деонтологічної культури майбутніх медиків є необхідною і важливою умовою їх фахової підготовки.

Здійснений дисертанткою теоретичний аналіз наукової психолого-педагогічної літератури, в якій репрезентовано різні підходи до вивчення феномену деонтологічної культури майбутніх медиків, показав, що проблема формування цього утворення засобами іноземної мови залишається малодослідженою. Зважаючи на те, що, у відповідності до навчальних планів спеціальності «Лікувальна справа», базовий курс «Етика та деонтологія в медицині» вивчається лише на старших курсах, у автора виникла ідея здійснити спробу цілеспрямованого формування деонтологічної культури майбутніх медиків на заняттях з англійської мови. Це і слугувало важливою підставою для визначення теми дисертаційної роботи «Психологічні

особливості формування деонтологічної культури майбутніх медиків засобами іноземної мови».

Слід зазначити, що з позицій експериментально-дослідницької методології, обрана дисертанткою тема має свої очевидні переваги, оскільки між деонтологічною культурою та іноземною мовою існує значно складніший зв'язок, ніж просто односторонній (між залежною і незалежною змінною). В даному випадку, і ми спеціально наголошуємо на цьому, йдеться про наявність двостороннього зв'язку між цими змінними. Звідси позитивний результат формуючого експерименту матиме ефективний вплив і на поглиблення знань в області медичної деонтології, і на підвищення лінгвістичної компетентності майбутніх медиків.

У першому розділі «Теоретичні основи дослідження феномена деонтологічної культури майбутніх медиків» проаналізовано генезу поняття деонтологічної культури майбутніх медиків; розкрито психологічні особливості формування деонтологічної культури; дано змістову характеристику структурних компонентів цього утворення. На основі ґрунтовного аналізу суміжних та близьких за змістом категорій, автору вдалося визначити сутність поняття «деонтологічна культура» і обґрунтувати шляхи формування деонтологічної культури майбутнього медика в процесі вивчення англійської мови. Слід зазначити, що на думку автора досліджуване ним особистісно-професійне утворення являє собою сукупність когнітивних, етико-поведінкових та морально-ціннісних якостей, котрі визначають мобільність й успішність суб'єкта в його професійній діяльності.

В результаті дослідження з'ясовано, що формування деонтологічної культури майбутніх медиків інноваційними засобами вивчення іноземної мови може стати успішним при умові, якщо психологічний профіль суб'єкта визначається не лише поєднанням, а й взаємовпливом його деонтологічних знань, комунікативних і організаторських здібностей, а також емпатійності, емоційного інтелекту та домінуючих ціннісних орієнтацій.

В ході аналізу вдалося виокремити основні структурні компоненти деонтологічної культури майбутнього медика: когнітивний (знання про деонтологічну культуру, медичну деонтологію, цінності та ціннісні орієнтації майбутніх медиків, норми та вимоги медичної етики); емоційно-ціннісний (емпатійність, здатність до співпереживання та співчуття, здатність викликати довіру, відповідальність, професійний обов'язок, емоційний інтелект, комунікабельність) і конативний (нормативна поведінка, нормативні вчинки, здатність до прийняття відповідальності за вчинки, вміння організовувати процес лікування та сікуваті теоретичного аналізу знайшли своє відображення у відповідній моделі формуючого впливу на розвиток деонтологічної культури майбутніх медиків.

У другому розділі «Емпіричне дослідження деонтологічної культури майбутніх медиків» обґрунтовано процедуру комплексного вивчення досліджуваного явища; визначено психологічний профіль майбутнього медика; діагностовано структурні компоненти деонтологічної культури майбутніх медиків.

Аналіз результатів констатувального експерименту показав, що студенти першого та другого курсів (спеціальність «Лікувальна справа») характеризуються здебільшого низьким рівнем розвитку деонтологічної культури за показниками психологічного профілю майбутнього медика та показниками структурних компонентів деонтологічної культури. Зокрема, кількісні дані когнітивного компонента засвідчили, що у половини досліджуваних студентів домінує середній рівень деонтологічних знань. Разом з тим, відрадним є той факт, що більше половини студентів готові до саморозвитку і прагнуть до змін у цій особистісно-професійній царині.

Кількісний аналіз отриманих даних за показниками емоційно-ціннісного компонента деонтологічної культури показав домінування у більшій частини студентів середнього рівня емпатійних здібностей та низького рівня емоційного інтелекту, а також наявність низького рівня інструментальних цінностей: таких, як «чуйність», «чесність»,

«відповідальність», що, на думку автора, свідчить про неусвідомлюване і безвідповідальне управління власними інтенціями.

Виявлені показники конативного компонента деонтологічної культури показали, що у половини студентів переважає середній та низький рівні розвитку комунікативних й організаторських здібностей, що свідчить про їх недостатню орієнтацію на професійне спілкування й невміння встановлювати контакти в професійному середовищі.

Результати теоретичного аналізу та узагальнення даних констатувального експерименту стали підґрунтям для розробки й апробації психолого-педагогічної технології формування деонтологічної культури майбутніх медиків.

У третьому розділі дисертаційної роботи викладено організаційні засади формування деонтологічної культури майбутніх медиків засобами іноземної мови. Враховуючи індивідуально-психологічні та інтелектуально-комунікативні особливості студентства, дисертантці вдалося здійснити підбір автентичних англomовних навчальних текстів й адекватних форм інтеракцій. Методика роботи з студентами передбачала: індивідуалізацію та диференціацію навчальних завдань та створення емоційно сприятливих умов для їх творчого виконання; застосування комунікативних завдань, котрі стимулюють використання діалогових форм мовлення; оволодіння технікою емпатійного слухання, вплітання різного роду комунікативних задач у сюжетну основу рольових ігор, імітаційних бесід лікаря з пацієнтом; використання у спілкуванні синонімів, антонімів, сленгу на медичну тематику, засвоєння пара- і екстралінгвістичних компонентів невербальної комунікації; побудова англomовних висловлювань описово-оповідального характеру на основі ілюстрацій та іншомовних текстів.

Застосування автором інноваційної технології в ході вивчення англійської мови позитивно вплинуло на динаміку кількісних та якісних показників психологічного профілю майбутнього медика і показників структурних компонентів його деонтологічної культури. Так, в

експериментальній групі студентів значно підвищився рівень деонтологічних знань, організаторських та комунікативних здібностей, емпатійності та емоційного інтелекту. Майбутні медики стали більш орієнтованими на професійне спілкування, на встановлення позитивних контактів при взаємодії, вони оволоділи вмінням впливати на суб'єкта в процесі інтеракції. Поліпшення динаміки показників емпатії вказує на вміння правильно оцінювати поведінку іншого учасника процесу спілкування і на високу здатність допомагати. Підвищення показників термінальних та інструментальних цінностей характеризує майбутнього медика як ініціативну та прогресивну особистість, готову самостійно приймати рішення і нести відповідальність за їх втілення.

Основні положення даного дисертаційного дослідження знайшли своє відображення у висновках, котрі в цілому відповідають дослідницьким завданням. Водночас, в процесі аналізу змісту дисертаційної роботи, нами було виявлено певні недоліки, що дає нам право висловити наступні зауваження й побажання:

1. Запропонована автором теоретична модель може розглядатись лише як уявляема, а тому автору необхідно було б провести її апробацію, наслідком якої мав стати реальний профіль найбільш успішного (ідеального) медичного працівника. Лише за результатами такої роботи (маючи відповідний орієнтир) можна було б здійснювати формуючий вплив на майбутніх фахівців в області медицини.

2. Вважаємо некоректним і щонайменше проблематичним порівняння між собою показників експериментальної (102 студенти 1 курсу) та контрольної групи (30 студентів 2 курсу), котрі, на нашу думку, не є гомогенними.

3. Здійснюючи аналіз емпіричних даних, автор допускає помилку в трактуванні поняття «стандартне відхилення» (табличні значення насправді не є стандартним відхиленням (σ), показник D_o - не може позначати абсолютний приріст).

4. Дещо невиразним а виглядає авторське бачення подальших перспектив дослідження, оскільки не врахувано в яких умовах реальної професійної діяльності медиків здійснюватиметься формування деонтологічної культури засобами іноземної мови.

Вищевказані зауваження не знижують теоретичної і практичної цінності даної роботи, а тому ми вважаємо, що дисертація Ш. Камінської «Психологічні особливості формування деонтологічної культури медиків засобами іноземної мови» є завершеним самостійним науковим дослідженням і її зміст відповідає вимогам, котрі ставляться до кандидатських дисертацій (зокрема, тієї 9, 11, 12, 13 Постанови Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння наукового звання старшого наукового співробітника»), а Камінська Ія Петрівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 1900.07. - педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:

кандидат психологічних наук, доктор
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені В. Стефаника»,
професор кафедри загальної та клінічної психології

М.Д. Белей

